

## ม่อจื่อ : ผู้ปรารถนาโลกแห่งภราดรภาพ Mo Zhi : Who aspire the World of Fraternity

พนมกร คำวัง

Phanomkorn Khamwang

นักวิชาการอิสระ

Independent Academician

E-mail : pana\_222@yahoo.com

วันที่รับบทความ (Received) : 3 มกราคม 2562

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 มกราคม 2562

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 2 กุมภาพันธ์ 2562

### บทคัดย่อ

ม่อจื่อเป็นนักปฏิบัตินิยม ชอบดำรงตนตามแบบวิถีปรัชญาแห่งตน และเขาชอบขวางกั้นกระแสวัฒนธรรมแบบเดิม แต่ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะคนในสังคมมีความเชื่อบางอย่างฝังรากลึกลึก ส่วนภราดรภาพในแบบของม่อจื่อนั้นคือการที่เขาไม่คิดที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อการทำสงครามอย่างชัดเจน ถึงแม้ในยุคสมัยของเขานั้นจะหลีกเลี่ยงสงครามไม่ได้ก็ตาม ดังนั้น ม่อจื่อจึงอยากเห็นสงครามที่ยุติธรรม และเขาเองก็ต่อต้านสงครามที่เป็นไปในลักษณะปลาใหญ่กินปลาเล็ก รัฐเข้มแข็งรังแกรัฐอ่อนแอ

**คำสำคัญ:** ม่อจื่อ, โลก, ภราดรภาพ

### Abstract

Mo Zhi is a practitioner. He likes to live in the way of his philosophy and deterring the traditional culture but it not accessible because people in society have deep-rooted beliefs for a long time. Moreover, his ideal of fraternity is antagonistic to the war, even though in his living time he could not avoid war. However, Mo Zhi although wants to see a fair war. And he was against the war that seems like a big fish eats a little fish as same as with a strong state occupy a weak state.

**Keywords:** Mo Zhi, the world, fraternity

### 1. บทนำ

ก่อนที่จะทำความเข้าใจต่อประเด็นคำถาม หรือประเด็นของบทความนี้ควรต้องพิจารณาในความหมายโดยรวมของคำว่า ภราดรภาพ เสียก่อน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่าภราดรภาพไว้ว่า ความเป็นฉันพี่น้อง พจนานุกรมฉบับอื่นๆ ก็ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกัน ดังนั้นโดยบริบทแห่งอุดมคติ หรือโดยความเข้าใจ เราจึงมีทัศนะไปในทิศทางที่ว่า ภราดรภาพ คือความเสมอเหมือนกัน ความรักกัน ความสามัคคีสมานฉันท์ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

อุดมคติของโลกแห่งภราดรภาพ จึงเป็นโลกแห่งเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ ที่บุคคลอันเป็นปัจเจกชนพึงควรมี พึงได้รับ พึงยอมรับ มีเสรีที่จะคิด มีเสรีที่จะเชื่อหรือศรัทธา มีเสรีที่จะส่งสารรับสาร มีเสรีที่จะศึกษาเล่าเรียน มีเสรีที่จะดำรงชีวิต มีความเสมอภาคเท่าเทียมตามกติกาของสังคมที่ตกลงร่วมกัน มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์เฉกเช่นเป็นพี่น้องของตน

ในทางการเมืองการปกครอง พื้นฐานความคิดเช่นนี้แม้จะเป็นไปได้ แต่หากว่ามีมากเกินไปหรือแพร่หลายเกินไป หรือมีคนนำไปตีความหรือนำไปใช้อย่างเกินเลยขอบเขตกฎหมาย ย่อมกลายเป็นความวุ่นวาย หรือกลายเป็นรากฐานความคิดกบฏ โลกแห่งภราดรภาพจึงเป็นโลกที่ผู้คนปรารถนา แต่สามารถเกิดได้จริงหรือไม่ ยังต้องมีอีกหลายองค์ประกอบอันเป็นเหตุปัจจัยมาส่งเสริมควบคู่ ทั้งภาครัฐผู้ปกครอง ความรู้ของผู้คนในสังคม วิถีคิดโดยรวมของสังคม จารีต วัฒนธรรม หากเปรียบเทียบกับยุคสมัยปัจจุบัน ภราดรภาพก็เหมือนสังคมนิยมประชาธิปไตย Social democracy แตกต่างกันที่เป็นประชาธิปไตยในบริบทของสังคมนิยมแบบใดเท่านั้น

ในช่วงการปฏิวัติของฝรั่งเศส ค.ศ.1789-1799 เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ หรือความตายกลายเป็นคำขวัญที่ชาวฝรั่งเศสใช้ปลุกใจในครั้งนั้น และต่อมากลายเป็นคำขวัญประจำชาติ ความคิดเสรีนิยมปัจเจกชนนิยมแบบนั้นถูกปลุกฝังและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง แม้แต่เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย ก็เริ่มจากคนหนุ่มผู้ไปศึกษาเล่าเรียนในฝรั่งเศสนี้เช่นกัน ตะกอนความคิดบางส่วนยังตกค้างและกลั่นกรองออกมาเป็นแนวคิดทางการเมือง เช่นแนวคิด ภราดรภาพนิยม Solidarisme ของอาจารย์ปรีดีพนมยงค์

ความน่าสนใจ คือ ภราดรภาพนิยมในแบบของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากฝรั่งเศส เหมือนหรือแตกต่างจากปรัชญาภราดรภาพของม่อจื๊อหรือไม่ ทั้งที่อยู่กันคนละทิศละทาง และห่างกันด้วยช่วงเวลา ดังจะสามารถพิจารณาได้จากหลักการของ ภราดรภาพนิยม Solidarisme

## 2. หลักการของภราดรภาพนิยม (Solidarisme)

ลัทธิโซลิดาริสม์เริ่มต้นที่ ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จีต ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง แต่นอกแวดวงของมหาวิทยาลัยก็มีอีกคนหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่าเป็น Radical คือเลอง บูซัวร์ Soridarisme ในความหมายของชาร์ลส์ จีต มองว่า มนุษย์ในสังคมมีความเป็นอยู่ร่วมกัน โดยเปรียบเทียบกับองคาวพของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานประสานสอดคล้องกัน เพื่อการเป็นอยู่ของชีวิตนั่นเอง

เลอง บูซัวร์ นักการเมืองคนสำคัญในสมัยสาธารณรัฐที่ 3 เป็นนักทฤษฎีที่จัดระบบความคิดเป็นผู้ขยายความให้เป็นแบบแผนมากขึ้น เลอง บูซัวร์พยายามให้คำอธิบายกับ Soridarisme ให้ชัดเจนขึ้นทั้งในแง่ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติทางการเมืองและเลอง บูซัวร์ก็ใช้หลักคิด Soridarisme ในการทำงาน

สาระสำคัญของเลอง บูซัวร์ อยู่ตรงที่ว่า มนุษย์เกิดมามีเสรีภาพ แต่เสรีภาพนี้ต้องคำนึงถึงคนอื่นด้วย หมายความว่ามนุษย์เกิดมามีเสรีก็จริง แต่มนุษย์นั้นผูกพัน มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมโลกของตนเองด้วยในขณะเดียวกัน นั่นคือมนุษย์เกิดมาไม่ได้มีแค่เสรีภาพแต่มีหน้าที่ตามมาด้วย หน้าที่นี้เองที่เลอง บูซัวร์ได้นำมาใช้เป็นแก่นในการอธิบายลัทธิ Soridarisme ในเรื่องพันธะของมนุษย์ในทางสังคม

พันธะในทางสังคมของเลอง บูซัวร์ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่ามนุษย์นั้น นอกจากจะเป็นผู้มีสติปัญญาทำความเข้าใจธรรมชาติ รับรู้ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยสติปัญญาแล้ว อีกประการหนึ่งคือ มนุษย์ยังเป็นผู้มีจิตสำนึกความเป็นผู้มีสติปัญญาและความเป็นผู้มีจิตสำนึก 2 ประการนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานให้เลอง บูซัวร์พัฒนาความคิดเรื่อง Soridarisme ขึ้น คือ 1. มนุษย์ต้องใช้ความรู้ และ 2. มนุษย์ต้องคำนึงถึงหลักศีลธรรม

ตามที่กล่าวมานี้จึงเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ความคิดแบบ Soridarisme มีน้ำหนักขึ้น เพราะในขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีการโต้แย้งกันระหว่างความคิดแบบเสรีนิยมกับความคิดแบบสังคมนิยม และ Soridarisme อยู่ตรงกลางของสองแนวคิดที่สุดโต่งนี้

เลอง บูซัวร์ บอกว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเข้ามารวมอยู่ในรัฐนั้น คือการต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง รัฐนั้นเป็นอุปกรณ์หนึ่งในการช่วยให้สังคมก้าวต่อไปข้างหน้า แต่สิ่งที่สำคัญในรัฐก็คือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันเอง

การมองเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง เกิดจากการที่มองเห็นว่าความสัมพันธ์ที่เห็นได้ชัดจนที่สุดคือเรื่องการแข่งขันกันทำ การที่มนุษย์แข่งขันกันทำในสังคมนั้น สันนิษฐานได้ว่าเป็นการแข่งขันกันเพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นหลักอีกประการที่สำคัญของ Soridarisme ก็คือ การที่เราจะต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสังคมให้พ้นจากความเสี่ยงภัยต่างๆ ที่ชีวิตมนุษย์แต่ละคนต้องประสบ

หลักอีกประการหนึ่งของ Soridarisme คือ หลักเรื่องการเข้ามารวมกัน หรือเข้ามาช่วยกันทำหน้าที่ทำงานให้กับสังคม แต่ก็มีปัญหาว่าเมื่อเราวางความคิดเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว เราจะนึกถึงรูปแบบอย่างไรได้บ้าง ซึ่งก็เป็นที่ถูกเถียงในหมู่ Soridarisme เช่น ชาร์ลส์ จีต มองว่าน่าจะนำรูปแบบสหกรณ์มาใช้ แต่ Soridarisme คนอื่นๆ อาจจะมองว่าอาจจะเป็นการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรย่อยๆ เพื่อรวมกลุ่มกันทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ทางสังคมและการเมือง

ต่อคำถามที่ว่า ความต้องการภราดรภาพเพิ่งมาปรากฏในช่วงปฏิวัติฝรั่งเศสหรือคำตอบเราสามารถระบุได้เลยว่า “ไม่” สังคมดิงามเช่นนี้เป็นสังคมที่แลดูแล้วน่าจะสงบสุข นั้นย่อมอยู่ในความต้องการของชนทุกเพศทุกวัยทุกสังคม แต่จะปรากฏได้จริงหรือเป็นเพียงอุดมคติเท่านั้นเอง ในสังคมหัวเหี้ยหรือชาวจีนโบราณแนวคิดภราดรภาพได้รับการรณรงค์โดยม่อจื๊ออยู่ช่วงหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์

ในสังคมจีนยุคโบราณที่ผู้คนยังคงอยู่ภายใต้ระบอบชนชั้นศักดินาอันเข้มข้น แบ่งแยกศักดิ์และสิทธิ์กันอย่างชัดเจน ม่อจื๊อ หรือม่อจื่อ บั๊กจื่อ (พ.ศ. 74-153) เป็นผู้หนึ่งที่ต่อต้านระบอบศักดินา ต่อต้านสงครามปรารถนาให้ผู้คนรักสมานปรองดองกัน ปรัชญาม่อจื๊อได้กำเนิดขึ้นในยุคนี้ ต่อมาอีกห้าร้อยปีจึงเริ่มแพร่หลายและมีอิทธิพลต่อสังคมจีน ตลอดชีวิตม่อจื๊อเผยแพร่แนวคิดภราดรภาพ แต่ม่อจื๊อไม่มีโอกาสได้เห็นได้สัมผัสโลกแห่งอุดมคติของตน เพราะยุคสมัยนั้นประวัติศาสตร์จีนเรียกว่ายุคชุนชิว (ไปไม่ผลิ ไปไม่ร่วง) เป็นยุคของการรบพุ่ง ทั้งปีจะดำเนินการรบ ตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิถึงใบไม้ร่วง หยุดพักแค่ช่วงหนาวจัดเท่านั้น สังคมแห่งสงครามสังคมนแห่งการปกครองแบบนี้แม้จะเกิดปรัชญาร้อยสำนัก (เหลาจื๊อ ขงจื๊อ เป็นต้น) แต่จะหวังโลกแห่งภราดรภาพ คงเป็นเรื่องที่เกิดได้ยากยิ่ง

### 3. ม่อจื๊อคือใคร

ม่อจื๊อ (Mo Tzu) (พ.ศ. 74-พ.ศ. 153) ตำราภาษาไทยนิยมเรียกว่าบั๊กจื่อ (ม่อเจีย คือชื่อเรียกสำนักปรัชญา) เป็นนักปรัชญาชาวจีน นับได้ว่าเป็นคู่แข่งผู้หนึ่งของขงจื๊อ หลักคำสอนของม่อจื๊ออยู่ในหนังสือที่มีชื่อเดียวกับชื่อของเขา คือ ม่อจื๊อ ประกอบด้วยข้อเขียน 53 บท เป็นทั้งข้อเขียนของเขาเองและที่สานุศิษย์ช่วยกันเรียบเรียงต่อเติม และมามีอิทธิพลเหนือชาวจีนหลังจากที่เขาตายไปแล้วประมาณ 500 ปี

ม่อจื๊อ มีชื่อจริงว่า มั่ว ตี้ สถานที่เกิดไม่แน่นอน บ้างก็ว่ามาจากแคว้นสั้ง (ปัจจุบันอยู่ระหว่างมณฑลเหอหนานและมณฑลซานตง) บ้างก็ว่ามาจากแคว้นเดียวกันกับขงจื๊อ คือมาจากแคว้นหลู่

แนวความคิดของม่อจื๊อเป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรงต่อแนวความคิดของขงจื๊ออย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ว่าความต้องการที่เหมือนกันคือ เพื่อปรับปรุงให้สังคมดีขึ้น แต่ม่อจื๊อไม่นิยมวิธีการของขงจื๊อ โดยโจมตีว่า

"เป็นวิธีการที่ไม่ได้ผลและเสียเวลา" ม่อจื๊อเน้นถึง ประโยชน์และความสะดวกใช้ได้ของขนบธรรมเนียมประเพณี มากกว่าจะต้องยึดถือตามขงจื๊อทั้งหมด เชื่อในความเป็นไปของโลกหน้า สนับสนุนให้มนุษย์มีความรักซึ่งกัน และกัน เขาเชื่อว่าความรักโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ วรรณะ ชนชั้น หรือความยากดีมีจน ประณามการทำสงคราม

ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดของขงจื๊อกับม่อจื๊อนี้ ทำให้ขงจื๊อได้รับขนานนามว่า "เป็นนักประมวลขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีมาใช้" แต่ม่อจื๊อเป็น "นักวิจารณ์ นักติชม" นอกจากนี้ม่อจื๊อยัง ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำความรู้ทางด้านตรรกวิทยาเข้ามาใช้ในจีนเป็นคนแรก เกี่ยวกับตำแหน่งผู้ปกครอง ม่อจื๊อมีความเห็นว่า "ผู้ปกครองควรได้ตำแหน่งเพราะความดีและความสามารถส่วนตัวมากกว่าได้มาโดยการ สืบทอดตำแหน่ง ถ้าผู้ปกครองไม่มีความสามารถก็ควรจะถูกถอดถอนให้ที่ปรึกษาจะดีกว่า"

ม่อจื๊อ จัดเป็นนักปรัชญาทางปฏิบัตินิยม pragmatism เพราะไม่เพียงแต่คิดหลักการ เผยแพร่ หลักการ การแสดงออกหลายๆอย่างของม่อจื๊อยังแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมาดปรารถนาที่จะทำได้จริงตาม แนวคิดของตน เช่นการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพ เป็นต้น

ม่อจื๊อศึกษาปรัชญาสองปีกของสังคมจีนอย่างโปร่ง นั่นคือ ปรัชญาขงจื๊อ และปรัชญาเหลาจื๊อ ม่อจื๊อมีชีวิตอยู่หลังจากที่ เหลาจื๊อและขงจื๊อเสียชีวิตไปแล้ว จึงไม่แปลกที่เขาจะนำเอาข้อดีมาใช้และฆ่าและ จุดด้อยอย่างรุนแรง จนพัฒนามาเป็นแนวคิดปรัชญาของตนเอง

หากจะประมวลแนวคิดม่อจื๊อ สามารถสรุปได้จากข้อความที่ว่าม่อจื๊อกล่าวว่า “อันว่าพิธีต้องคือสิ่งใด กันแน่ เหตุใดฆ่าคนผู้หนึ่งมีโทษถึงประหาร ส่วนผู้ทำสงครามรุกรานสังหารผู้คนนับพันนับหมื่น กลับได้รับการ ปูนบำเหน็จแซ่ซ้องสดุดี เหตุใดการลักขโมยไก่สุนัขและข้าวของผู้อื่นจึงถูกตราหน้าว่าเป็นโจร ส่วนชาติรัฐที่ ปล้นชิงตีเมืองผู้อื่น กลับเรียกขานว่ายอดขุนพล เหตุใดราษฎรจึงต้องประหยัดกินประหยัดใช้ จนถึงกับต้องหิว โหยเหินบหนาวจนตาย เพื่อบำรุงความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยของผู้ปกครองรัฐ เหตุใดอำนาจการปกครองต้องเป็น ของตระกูลใดตระกูลหนึ่งไปชั่วลูกชั่วหลาน ต่อให้ลูกหลานปาเถื่อนดุร้ายเพียงไหนก็ตาม เหตุใดคนสูงศักดิ์ เสียชีวิต ต้องกวาดต้อนคนเป็นๆไปร่วมกลบฝัง เหตุใดการจัดพิธีศพหนึ่งครั้ง เป็นเหตุให้ครอบครัวมั่งมีถึงกับขัด สน ครอบครัวธรรมดาต้องกู้หนี้ยืมสิน เหตุใดคนผู้หนึ่งเสียชีวิต ลูกหลานต้องเสสสร้างโศกอาดูร ไว้ทุกข์สามปี พิธีต้องทั้งหลายทั้งปวงนี้.. เพื่ออะไร”

ม่อจื๊อต่อต้านแนวคิดจารีตนิยมแบบขงจื๊ออย่างหนัก เพราะเห็นว่าคร่ำครึและจำกัดสิทธิผู้คนในสังคม ทั้งส่งเสริมชนชั้นศักดินาจนเกินงาม ในประเทศไทยม่อจื๊ออาจไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง แต่ในสังคมจีน แนวคิดม่อจื๊อมิมีอิทธิพลสูงมาก เป็นแนวความคิดส่วนหนึ่งของการปฏิวัติโดยประชากรชาวนาในจีนมาทุกยุคสมัย กบฏคิ้วแดง กบฏโพกผ้าเหลือง กบฏไท่ผิง ลัทธิบัวขาว แนวคิดสังคมนิยมในแบบชาวจีนอย่างปัจจุบันนี้ ก็พอจะสังเกตเห็นร่องรอยปรัชญาม่อจื๊อเช่นกัน

#### 4. ทศนะทางปรัชญาของม่อจื๊อเป็นอย่างไร

อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ ได้สรุปทศนะทางปรัชญาของม่อจื๊อไว้ 7 ประการ ดังนี้ แฝ่ความรักร่วมกัน มีผลประโยชน์สัมพันธ์กัน ปฏิบัติต่อสงคราม ภูเขาเยี่ยงบัณฑิต ทำตามผู้นำ เจตนารมณ์แห่งพระเจ้า ไม่เชื่อโชคชะตา คัดค้านดนตรี

อาจารย์ฟื้น ดอกบัว ก็ได้สรุปทศนะทางปรัชญาของม่อจื๊อไว้ในทำนองเดียวกัน แต่ได้ขยายเพิ่มมากขึ้น เจริญเมตตา บำเพ็ญประโยชน์แก่มนุษยชาติทั้งมวล เชื่อถือเทพเจ้า เลิกแบ่งชนชั้นวรรณะ และเลิกความ หูหยาฟุ่มเฟือย เลิกล้มประเพณีที่สิ้นเปลือง ไม่เชื่อพรหมลิขิต คัดค้านดนตรี ส่งเสริมให้เพิ่มประชากร ปลุกฝังความรักความเมตตาอย่างสากล ยกย่องบัณฑิต ทำตามผู้นำ ปฏิบัติต่อสงคราม ตั้งกองกำลังรักษา สันติภาพ

## 5. สังคมการศรัทธาแบบมอจีคืออะไร

เมื่อพิจารณาจากทัศนะทางปรัชญาทั้งมวลของมอจี ผนวกกับการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในยุคสมัยนั้น จะเห็นถึงสายโซ่ทางความคิด ที่คล้องกันที่ละเลาะ จนฉายภาพสังคมอุดมคติของมอจีออกมาได้ทั้งสิ้น

การศรัทธาจะมีได้อย่างไร หากผู้คนยังแบ่งเขาแบ่งเรา แบ่งว่าตนเป็นชนชั้นสูง ศักดินาสืบต่อมาชั่วลูกชั่วหลาน ส่วนคนในปกครองนอกเหนือสายเลือดก็นับเป็นข้าทาสบริวาร มีสุภาชิตจินโบราณบทหนึ่งกล่าวว่า “สืบทอดคำ ไม่เท่าหนึ่งพญาเลี้ยง” ที่หยาบหมิ่นอาชีพอายวาทะเช่นนี้ เพราะในสังคมจินโบราณมีการแบ่งลำดับความสำคัญสูงต่ำของอาชีพไว้ชัดเจน อาชีพพ่อค้าแม้จะมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจ แต่กลับต่ำต้อยในแง่ศักดินาทางสังคม แม้ขจื่อและสานุศิษย์จะให้ความสำคัญและรณรงค์ความรักเมตตาเสมอภาค เช่น ในบทหล่อวันต่ำลงเพียน (จริยานำพาสู่สันติภาพ) มีวรรคหนึ่งกล่าวว่า “อิจิเหียนจื่อเหล่า เคารพผู้ชราอ่อนดุษฎีชราในบ้านตน” แต่ในความเป็นจริง ความแตกแยกทางชนชั้นของจีนเป็นเรื่องที่เด่นชัดมาก มอจีเองก็ได้รับการสันนิษฐานว่าจะมาจากชนชั้นกรรมกร หรือไม่ก็พวกทาส เพราะคำว่า มอ สามารถสืบค้นได้ถึงลักษณะของการสักรอยที่ใบหน้า อันเป็นการยืนยันชนชั้นแรงงานและทาส มอจี จึงต่อต้านการแบ่งชนชั้นอย่างหนัก เผยแพร่แนวคิดละเลิกการแบ่งชนชั้นวรรณะ เพราะเมื่อผู้คนอยู่ในชั้นวรรณะที่แตกต่าง การกินอยู่หลับนอน การใช้ชีวิตย่อมมีความแตกต่าง ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงลำดับชั้นว่าตนนั้นตั้งอยู่ ณ ชนชั้นใด ศักดินาใด แต่ในขณะเดียวกันชนชั้นปกครองย่อมหวงแหนซึ่งอำนาจของตน ก็จะรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการแบ่งชนชั้น สุดท้ายย่อมหนีความวุ่นวายหรือการกดขี่ชนต่างชนชั้นไปไม่พ้นนั่นเอง

อีกประการหนึ่ง เพื่อแสดงถึงฐานะของตน จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงความหิวหยาบเพื่อยไปได้ เช่น เสื้อผ้าอาหาร เมื่อชนชั้นสูงนุ่งห่มแบบใด ชนชั้นล่างก็อยากใส่แบบนั้นบ้างเพื่อให้แลดูว่าตนมีฐานะทางสังคมที่ดี แม้จะขัดสนก็ยังอาจดิ้นรนให้ได้มาซึ่งอาหารนั้น อาหารที่แบ่งชนชั้นของจีน ถึงขนาดมีกฎที่ว่าผ้าชนิดใด สีใด ลวดลายใด ชนชั้นใดใช้ได้หรือไม่ได้ หากละเมิดแม้เพียงการนุ่งห่มก็มีโทษทัณฑ์ตามกฎหมาย

ในกรณีนี้ก็ยังมียาอาหารการกิน และการใช้ชีวิตด้านต่างๆ นี่เองคือสิ่งที่มอจี เรียกว่าความพุ่มเพื่อย สังคมจะอยู่อย่างปรองดองสมานฉันท์เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างไร เมื่อคนกลุ่มหนึ่งกินทั้งกินขำ ส่วนคนอีกกลุ่ม อดอยากหิวโหยนอนหนาวตายข้างถนน

เมื่อชนชั้นปกครองเสียชีวิตการจัดพิธีศพที่ยิ่งใหญ่ก็ยังสิ้นเปลือง การก่อสร้างสุสานขนาดใหญ่ใช้ทรัพย์มากมาย แรงงานและระยะเวลาที่มากเกินจำเป็น ทั้งที่สุสานเหล่านี้ไม่ได้ช่วยจรรโลงให้ผู้คนอึดท้องได้เลย ประเพณีชนิดนี้เองที่มอจีก่อกล่าวว่าสิ้นเปลืองไร้ประโยชน์ อีกทั้งพิธีศพบางที่อาจขัดต่อสามัญสำนึกทางศีลธรรม เพราะมีการร่วมกลบฝังข้าทาสบริวารทั้งเป็น ผู้คนย่อมรักชีวิตตัวเอง การร่วมกลบฝังจึงเป็นสิ่งที่มอจีต่อต้านเช่นกัน มอจีจึงรณรงค์ในเรื่องของความเมตตา ความรักสากล

แม้แต่การลุ่มหลงในดนตรีคีตศิลป์ มอจีก็มองว่าเป็นโทษมากกว่าเป็นผล ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองทั้งฝั่งผู้แสดงและฝั่งผู้แสวงหาการแสดงนั้น, ดนตรีไม่สามารถทำให้คนห่มมากอึดท้องได้, ดนตรีไม่สามารถปกป้องรักษาชาติเพื่อต่อต้านสงครามได้, ดนตรีเป็นรากแห่งความส่ำราวย่ำราญ

หากพิจารณาจากเงื่อนไขการแบ่งชั้นวรรณะ แบ่งศักดินาส่งต่ำ ก็เป็นเงื่อนไขที่ผูกจนสังคมยุ่งเหยิงได้ ทำให้เกิดประเพณีนิยมอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ทว่าเมื่อต้องการการศรัทธาในสังคม แต่กลับต่อต้านชนชั้นปกครอง (ซึ่งก็มีมิติซับซ้อนกันไป) แล้วสังคมจะเดินหน้าไปด้วยกฎเกณฑ์อันใด มอจีจึงเชื่อในเรื่องของการทำตามผู้นำ มอจีไม่ปฏิเสธว่าสังคมต้องมีผู้นำ ดังที่เขาได้กล่าวโดยสรุปว่า สังคมโบราณขาดบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ ผู้คนจึงทำตามที่ตนอยากจะทำ ก่อให้เกิดการรบราฆ่าฟัน ดังนั้นต่อมาสังคมโดยรวมจึงเพินหาผู้มีความรู้ความสามารถสูงสุดขึ้นมาเป็นผู้นำ เพราะหากขาดผู้นำที่มีความสามารถ สังคมย่อมแตกออกเป็นหลาย

กัก หลายพวก สุดท้ายจะนำมาซึ่งความวุ่นวายให้ผู้คนในสังคม ซึ่งบุคคลนี้จะต้องคัดเลือกมาจากความรู้และความดีอย่างเด่นชัด แนวคิดนี้ก็มิได้แตกต่างจากประธานาธิบดี เพียงแต่ม่อจื่อเรียกว่า โอรสสวรรค์ (เทียนจื่อ) ม่อจื่อมิได้กล่าวต่อว่า หลังจากผู้นำเสียชีวิตไปแล้ว ควรคัดเลือกใหม่หรือสืบสันตติวงศ์ แต่หากพิจารณาตามความรักชอบของม่อจื่อก็มีแนวโน้มจะสนับสนุนให้มีการเพิกถอนคัดเลือก เพราะผู้นำในอุดมคติของม่อจื่อคือ กษัตริย์อวี ผู้เป็นต้นราชวงศ์เซี่ย กษัตริย์อวีเป็นเพียงขุนนางเล็กๆ ที่ทุ่มเทใส่ใจในงานชลประทาน จนสามารถสร้างเขื่อนหยุดยั้งภัยพิบัติจากน้ำท่วมที่ชาวจีนภาคกลางต้องเผชิญมานับแต่โบราณได้ ด้วยคุณานคุณนี้จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ต่อจากกษัตริย์ซุ่น

ด้านจริยศาสตร์ ม่อจื่อสนับสนุนให้เชื่อในเทพเจ้า (พระเจ้า) เพราะเมื่อผู้คนจะรักใคร่ปรองดองกัน จะเมื่อแผ่เมตตาแก่กัน ผู้คนสักก็มากน้อยที่จะคาดหวังว่าทำไปเพื่อสังคมสงบสุข ดังนั้น พระเจ้าในความเชื่อของม่อจื่อ จึงเป็นผู้ตัดสินดาโลวบาให้ทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมเลว พระเจ้าของม่อจื่อจึงเป็นผู้ตอบสนองคำถามที่ว่า เราจะทำดีกับคนอื่นไปทำไม ไม่แตกต่างจากสังคมพุทธแบบไทย ที่เชื่อว่าศีล 5 เป็นกรอบแห่งศีลธรรม เพราะกลัวบาปนั่นเอง

ในด้านการปกครอง ภารดรภาพของม่อจื่อแสดงออกชัดเจนใจเรื่องการเป็นปฏิปักษ์ต่อสงคราม แม้ยุคสมัยของม่อจื่อจะหลีกเลี่ยงสงครามไม่ได้ แต่ม่อจื่อก็อยากให้เป็นสงครามที่ยุติธรรม เขาจึงต่อต้านสงครามที่ปลาใหญ่กินปลาเล็ก รัฐเข้มแข็งรังแกรัฐอ่อนแอ แต่เราจะห้ามโจรปล้นบ้านได้อย่างไร หากเรามีเพียงมือเปล่า ม่อจื่อจึงจัดตั้งกองกำลังของตนเองขึ้นมา มีกำลังพลราว 300 คน แต่มีความสามารถด้านการรบทัพบกศึกมาก อีกทั้งเคารพภักดีต่อม่อจื่ออย่างถึงที่สุด ด้วยเงื่อนไขน้ำหนักของกองกำลังนี้ม่อจื่อจึงสามารถเจรจาหย่าศึกได้

## 6. บทสรุป

แม้ม่อจื่อจะเป็นนักปฏิบัตินิยม สิ่งที่ดีออกมาได้ก็กระทำให้ประจักษ์ได้ กระทำตนเป็นแบบอย่างตามกรอบแนววิถีปรัชญาของตน แต่ก็มีหลายเรื่องที่ม่อจื่อไม่อาจวางกันกระแสวัฒนธรรมได้ เพราะความเชื่อบางอย่างฝังรากลึกลึมนับพันปี ม่อจื่อจะรื้อกระดานในช่วงอายุตนเองย่อมเป็นไปได้ยาก

แนวคิดบางประการก็ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน เช่น เรื่องการคัดค้านดนตรี ต่อต้านความบำเรอฟุ้งเฟ้อ ม่อจื่อก็ได้กำหนดว่า แคไหนถึงจะเรียกว่าฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย แคไหนจึงจะเรียกว่า ศึกษาเพื่อรู้อย่างบัณฑิต แล้วภารดรภาพในแบบของม่อจื่อ ม่อจื่อเองก็ยังไม่มีโอกาสได้สัมผัสรับรู้ เพราะหลังจากม่อจื่อเสียชีวิต ชาตริรัฐน้อยใหญ่ก็ยังรบพุ่งกันอยู่เป็นอาตาย จนประมาณ 150 ปีให้หลัง ฉินสื่อหวงตี้ หรือ จินซีฮ่องเต้จึงก่อตั้งจักรวรรดิฉินได้ แต่ท้ายที่สุดด้วยการปกครองที่ขัดต่อวิสัยคุณธรรม จักรวรรดิฉินก็ล่มสลาย กลับมาเช่นฆ่ากันอีก วนเวียนเช่นนี้ไม่จบสิ้น

ในตอนต้นของบทความได้กล่าวว่า โลกแห่งภารดรภาพก็เหมือนสังคมนิยมประชาธิปไตย Social democracy แตกต่างกันที่เป็นประชาธิปไตยในบริบทของสังคมนิยมแบบใดเท่านั้น อีกทั้งตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เสมอภาคเท่าเทียมทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้คนในสังคมมีเสรีที่จะคิด ที่จะเชื่อ หรือสื่อสารความต้องการของตน อันเป็นรูปแบบเด่นชัดของประชาธิปไตย ผู้คนในสังคมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันที่จะประกอบอาชีพ โดยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อันเป็นธรรมตามที่รัฐกำหนด นี่คือนิยมแบบธรรมาภิบาล ผู้คนในสังคมรักสมานไมตรีต่อกัน แบ่งปันกัน ให้โอกาสกัน และเข้าถึงรัฐสวัสดิการได้เหมือนกัน อันเป็นแนวทางของสังคมนิยม

จึงเป็นที่น่าสนใจว่า หากม่อจื่อได้มาเห็นโลกปัจจุบันที่ประชาธิปไตยทั้งจริงทั้งปลอมแบ่งบานไปค่อนโลก ยังมีสังคมนิยมอีกหลากหลายรูปแบบ ม่อจื่อจะมีทัศนะอย่างไร พอจะเรียกประชาธิปไตยแบบใด

หรือสังคมนิยมแบบใด ว่าเป็นโลกแห่งการศรัทธาภาพ ได้หรือไม่? หรือม่อจื่อจะระบุได้หรือไม่ว่าประเทศใดบ้างที่เป็นโลกแห่งการศรัทธาภาพอย่างที่มีม่อจื่อมุ่งมาดปรารถนา...

### บรรณานุกรม

ฟื้น ดอกบัว. (2554). **ปวงปรัชญาจีน**. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

รายการโทรทัศน์ TNN2. (2556). **การแบ่งชั้นวรรณะของจีน มีมาแต่สมัยใด**. สาระจากเมืองมังกร ตอนที่ 30.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **ศัพท์บัญญัติอังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วิธาน สุชีวงศ์. (2555). **อภิปรัชญา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2506). **เมธีตะวันออก**. กรุงเทพฯ : ก.ศ.ม.

สกล นิลวรรณ. (2523). **ปรัชญาจีน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2548). **ปรัชญามหายาน**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สถาบันปรีดี พนมยงค์. (2549). **ปาฐกถา ภารตภาพนิยม (Solidarisme) ของปรีดี พนมยงค์**.

Quale, G.Robina. (1975). **Eastern Civilization**. New Jersey: Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, <https://th.wikipedia.org>.